

ΝΕΟΛΟΓΟΥ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΑΡΙΘΜΟΣ 15.

ΤΟΜΟΣ Β'.

31 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1893.

Ο ΜΟΥΣΙΚΟΣ ΠΑΠΥΡΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ*

Ο υπό δψιν ήμων πάπυρος παρέχει ωδαύτως τὸ ἐνδόσιμον νὰ παρατηρήσωμεν καὶ ὡς πρὸς τὸν τονισμὸν δ, τι Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς ἐν τῷ χωρίῳ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μουσικῆς τοῦ Ὁρέστου, στιχ. 140 καὶ ἐφεξῆς (De compos. verb. ch. XI, p. 132 Schaefer). Γνωστὸν ὅτι οἱ ἑλληνικοὶ τόνοι εἰχον μουσικῶς φύσιν διάφορον τοῦ τονισμοῦ τῶν νεωτέρων γλωσσῶν, Κείμενον ἀδόμενον ἡδένατο νὰ ἐπιφέρῃ σύγκρουσιν μεταξὺ τοῦ μουσικοῦ τονισμοῦ καὶ τοῦ συνήθους τόνου τῶν λέξεων. «Ἡ μουσικὴ ἡ τε ὁργανικὴ καὶ ἡ φωνητικὴ, λέγει Διονύσιος (μετάφρασις τοῦ Ruelle ἐν τῇ ἐπετηρίδι τῆς ἑταρίας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν· ἔτος 1882 δελ. 97) ποιεῖται χρῆσιν πολλῶν διαστημάτων καὶ οὐ μόνον τῆς πέμπτης ἀλλ’ ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῆς διαπασῶν, ἀδεται ἐπίσης ἡ πέμπτη, ἡ τετάρτη, ὁ τόνος, τὸ ημιτονον καὶ, κατὰ τὸν γνώμην τινῶν, αὐτὴν μάλιστα ἡ διεσις (τεταρτομόριος ἡ τριτομόριος)(¹) διὰ τρόπου καταληπτοῦ. Ἀλλως τε ἀξιοῖ ὑποταγὴν τῶν λέξεων εἰς τὸ ἄσμα καὶ οὐχὶ τοῦ ἄσματος εἰς τὰς λέξεις. Τοῦτο, δινευ ἐτέρων ἀποδείξεων, θὰ καταστήσωσι δῆλον τὰ ἐπόμενα ἄσματα συντεθέντα ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου ὅτε, ἐν τῷ Ὁρέστῃ ἡ Ἡλέκτρα ἀποτείνεται πρὸς τὸν χορόν :

*) ᾧδε ἀριθμ. 14, σελ. 261—264.

(1) Ἡ σύμπτωσις αὕτη [αὔτη μάλιστα...] συνδυαζομένη πρὸς διάφορα χωρία τοῦ Πλουτάρχου περὶ Μουσικῆς (Κερ. VII, XX καὶ XXXIII) παρέχει ἀμφιθολίας ὡς πρὸς τὴν γρῆσιν τοῦ ἐνχρυμονίου γένους ἐν τῇ μουσικῇ τοῦ Ὁρέστου. Μοὶ φαίνεται δέτι δὲ Διονύσιος δὲν θὰ παρενέβαλε τοῦτο ἐάν τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν μουσικὸν χωρίον ἦν γεγραμμένον εἰς τὸ γένος τοῦτο, ὅπερ εἰδίκωτερον ἐπερχεταστεῖ διὰ τὴν θρησκευτικὴν μυωτικὴν ὥς λέγει δὲ Πλούταρχος (C. E.R.) .

σῆγα, σῆγα, λεπτὸν ἔγνος ἀρβύλης
τίθετε. μὴ κτυπεῖτ
ἀποπρίβατε 'κεις' ἀπόπροδι κοίτας

«Ἐν τοῖς ἄσμασι τούτοις ἡ γραμμὴ : σῆγα σῆγα λεπτόν : ψύλλεται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀπηκήματος (into, nation) καίτοι ἐκάστη τῶν λέξεων τούτων ἔχει τάσεις ἐπὶ τε τὸ βαρύν καὶ τὸ ὁξύν.

» Προσέτει ἡ λέξις : ἀρβύλης : ἔχει τὸν τρίτην συλλαβὴν ἐπὶ τῆς αὐτῆς τάσεως μετὰ τῆς μέσης, καίτοι ἀδύνατον ἐπὶ τῆς αὐτῆς λέξεως δύο τάσεις ὁξεῖαι.

» Ἐν τῇ λέξει : τίθετε : ἡ πρώτη συλλαβὴ εἶναι ἡ βαρυτάτη. Αἱ ἐπόμεναι δύο συλλαβαὶ εἰσὶν δέσυτοντο καὶ ὄμοφωνοι (ἀδόμεναι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ).

» Ἐν τῇ λέξει : κτυπεῖτ : ἡ περισπωμένη ἀπεβλήθη, διότι αἱ δύο συλλαβαὶ ὑάλλονται μετὰ τῆς αὐτῆς ἐντάσεως.

» Ἡ λέξις : ἀποπρόβατε : δὲν δέχεται τὸν δέξειαν τῆς μέσης συλλαβῆς, ἀλλ’ ὁ τόνος ταύτης καταβίβαζεται ἐπὶ τῆς τετάρτης.

Ἐξεταζομένου τοῦ παπύρου ὑπὸ τὸν ἐποψίν ταύτην δυνάμειθα καὶ ἐν αὐτῷ ταύτα μετὰ τοῦ Διονύσιου νὰ παρατηρήσωμεν. Οὕτω : ἀναβαῖξειτε : ὅπερ τονίζεται ἐπὶ τῆς τετάρτης συλλαβῆς, ἔχει τὸ αὐτὸ μουσικὸν σημεῖον ἐπὶ τῶν τριῶν τελευταίων. Ἐν τῷ : μέγας : ὁ τόνος καταβίβαζεται ἐνῷ τὸ ἄσμα ὑψοῦται τάναταλιν ἐν τῷ : βροτοῖς : . Ἡ λίγουσα συλλαβὴν ἐν τῷ : ἀκάτου : ἀδεται ὑψηλότερον ἡ παραλήγουσα, πῆτις δέχεται τὸν ὁξεῖαν. Ἐν τῷ : κατέκλυσθεν : ἡ δευτέρα εἶναι βαρυτέρα τῆς τετάρτης· λοιπὸν ἡ δευτέρα δέχεται ὁξεῖαν ἡ δὲ τετάρτη οὐχὶ κτλ.

Σημειώσωμεν δὲλλην τινὰ σχέσιν μεταξὺ τοῦ ὑπὸ τοῦ Διονύσιου ἀναλυομένου μουσικοῦ χωρίου τοῦ Εὐριπίδου καὶ τοῦ ἐν τῷ παπύρῳ.

» Ο κ. Ruelle ἐπόμενος τῷ ἐξ Ἀλικαρνασσοῦ Γραμματικῷ ἐπειράθη νὰ συναρμολογήσῃ μουσικῶς τοὺς

στίχους τοῦ Εὐριπίδου, οὓς φέρει ὡς παράδειγμα.
Ἄναπαριστῶμεν τὸ ἐξαγόμενον ὡς ἔπειται.

sí sí sí sí sí sí út sí sí út út

út rē rē sī út út

sí sí sí út sí ut ré ut sí re út sí út sí

Καίτοι δὲ βαθύδες τοῦ ἀπυκήνατος εἶναι αὐθαίρετος, δέ δὲ ποιῆσας οὐδεμίαν ἀποδίδει σπουδαίωτητα εἰς τὴν γελωφίαν του, προδότην πολλὰ τῶν διαστημάτων ἀνταποκρίνονται ἀκριβῶς πρὸς ὅσα ὁ Διονύσιος ὑπέδειξε. Τοιαῦτα εἰσὶ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰς λέξεις: ἀγεύλης, τίθετε, μὴ κτυπεῖτ', ἀπορρόβατε: ἀλλὰ συμβαίνει ἔτερον. Εἳναν παραβάλωμεν πρὸς ἄλληλα τὰ ἀθροίσματα τῶν μουσικῶν φθόγγων τοῦ χωρίου τούτου, μετὰ βεβαιώτητος παρατηροῦμεν μεγάλας ἀναλογίας ἐν τῇ συνθέσει τῶν μερῶν. Παραδείγματα:

si si si = si si si

ut si si = ut ré ré = si ut ut

Απαντῶμεν λοιπὸν τρις ἀνὰ δύο ὅμοια σημεῖα μουσικὰ ἐπιτασσόμενα ἐνὸς ἑτέρου καὶ δίς, ἐν τῷ : ἀρθρώληις : καὶ : τιθέτε : , τὸ προτακτικὸν τοῦτο σημεῖον εἶναι βαρύ. Τοιαύτη τις συμμετρία ἐν τόσῳ σμικρῷ ἀριθμῷ στίχων δὲν εἶναι τι ἀξιοσημείωτον ;

Μεταβάωμεν ἥδη εἰς τὴν μελῳδίαν τοῦ παπύρου· μεθ' ὅλων δὲ τὸν ἀκρωτηριασμὸν τούτου, ἀνευρίσκομεν τὴν αὐτὴν συμμετρίαν. Συμβαίνει εύτυχῶς ἵνα, ἐν ἑκατέρῳ τῶν παραδιπλέντων χωρίων οἱ μετὰ μέλους στίχοι, ἀνήκωσιν εἰς τὸ αὐτό μέτρον δηλαδὴ τὸν δοχμιακὸν ἐν στίχοις ὁμογενέσιν. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἔκαστος τῶν ἐν τῷ παπύρῳ δοχμών στίχων ἔχει χάσματα. Τὸ κείμενον τούτων εἶναι γνωστόν, ἀλλ' οὐ μουσικὴ ἔπαθε μεγάλως. Ἰδού ἐν συνόψει τὰ διατηρούμενα δοχμιακὰ ἀποσπάσματα.

Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ δοχμίου παρίσταται ως ἔξιπτον
Τὸ πρῶτον Τὸ δεύτερον

υ	Φ	π	π	υ
ρα	τε	ρος	ρο	ματ
ι	Ζ	Ε	Ζ	Ζ
ο	μέ	γας	θαχ	χεν
ι	Ζ	?	π	ρ
α	να	δε	εη	βρο
?	С	Р	π	с
τις	α	κκ	του	θα

⁴Ἐν ἐκ τούτων προκύπτει φανερόν· ὅτι τὸ δεύτερον μέρος τῆς μελαφδίας τοῦ δοχμίου τρίς διὰ τῶν αὐτῶν συνίσταται πουστιῶν δημείων:

П Р С, $\overline{\dot{P}}\text{Р С}$, $\overline{\dot{P}}\text{Р С}$.

Οι κανόνες τῆς ἀναλογίας παρέχουσιν ἡμῖν τὸ δικαίωμα νὰ συμπεφύσωμεν ὅτι ἐν τῷ τεμαχίῳ τούτῳ καὶ τὰ πρῶτα μέρη τῶν δοξμίων στίχων ήδαν ὄμοιως διατεταγμένα. Λαμβανομένου λοιπὸν ὑπὸ διψή τοῦ ὑπάρχοντος τύπου Ι Ζ [Ε] εὐκόλως θὰ συμπληρωθῆ-

I Z E ἀλλ' οὐ μόνον τοῦ : **I Z E** ἀρχὴν ἐνὸς στί-
a ra δι
 χου δοξιακοῦ εἶναι ὁμοία πρὸς . . . **C P** ἀρχὴν δευ-
 τέρου στίχου δοξιού, οὗτινος ὁ δευτέρος καὶ τοί-
 τος μουσικὸς φθόγγος παρουσιάζει ὑψωσιν καθ' ἡμί-
 σειαν διεσιν. Ἐπομένως εἰς τὸν τύπον *ré' mi' mi'**
 ἔδει ν' ἀνταποκρίνηται ἀκριβῶς (*sol*) *la la**.

Δὲν τολμῶμεν νὰ παρουσιάσωμεν εἰκαστικὴν ἀπόδωσιν τῆς μελῳδίας· ἀλλὰ τῇ βοηθείᾳ τῶν προηγθεισῶν παραπορήσεων, θέτομεν, παραδείγματος χάριν, ἐπὶ τοῦ στίχου: ματέρος αἶμα σᾶς: τὸν μελῳδίαν la* sol la διεσιν la la* μετὰ τῆς τελευταίας **ΠΡC**, τόδον συγχῆνς. "Ἐπειτα ὁ δεύτερος δόξιμος: ὁ σ' ἀναβακχεύει: παρουσιάζει ποικιλίας γε' mi' καὶ ἐπειδὴν προσέτι εὐρίσκομεν, πράγματι, : βακχεύει: mi' mi' mi', ή μελῳδία ἡτο ἵσως mi' re' mi'* mi' mi' mi'.

*Ἐν τῷ : μέγας ὁλός οὐ μόνιμος ἐν βροτοῖς : καὶ : ἀνὰ δὲ λαῖφος ὡς τις ἀκάτου θοᾶς, : ως ἀνάλογοι με-
λωδίαι ἀρχονται διὰ τῶν φθόγγων *re' mi mi** διὰ νὰ
τελειώσωσι μετὰ τῆς **ΠΡΣ** ἢ **ΠΣΡ** la la* la διε-
σις κ.τ.λ.

Ἐξετάσωμεν ἦδη τίς ἡ τῆς μελῳδίας ταύτης συ-
στατικὴ κλῆμαξ· καὶ ἐν πρώτοις ἀθροίσωμεν τοὺς
Φόργους, ὃν ἐγένετο χρῆστις:

sol la la* la δίεστις re' mi' mi'*

Ф С Р П **I Z E**

Τὰ διαστήματα τῆς κλίμακος ταύτης ἐκ τοῦ *sol* εἰς τὸ *re* εἰσὶ — 1 τόνος — $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{4}$ — 2 τόνοι 1.

Εύκολον νὰ ἀναγνωρίσῃ τις ἐν τοῖς διαστήμασι τούτοις τὸν χαρακτῆρα τῆς μουσικῆς τοῦ ἑναρμονίου γένους. Αὕτη κατά τὸν Πλούταρχον (Περὶ Μουσικῆς κεφ. XI) εὑρέτην ἔδει τὸν "Ολυμπον". Ἐπειτα εὐρέθη ἀρεστὸν νὰ διαιρῶσιν εἰς δύο τὴν διεσιν τῶν λυδίων καὶ φυγίων τρόπων, παραδειπομένων τῶν συνεχῶν διαστημάτων². Ἐψαλλον παραδείγματος χάριν ἀν-τὶ τῶν

si ut' re' mi'

1) Ἐν ἀντικαταστήσωμεν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην τοῦ κ.
M. Wessely, καθ' ἣν ἡ μελωδία ἀνήκει εἰς τὸ ἐναρμόνιον
γένος ἐν ἀναμίξει μετὰ τοῦ διατονικοῦ δι' ἔτερας ὑποθέ-
σεως προσαρμοζόσης τὴν μελωδίαν ταύτην εἰς τὸ διατονι-
κὸν γένος ἐν ἀναμίξει μετὰ τοῦ χρωματικοῦ θὰ κατορθώσω-
μεν τὴν ἀσχόλουθον συμφωνίαν :

sol la si^b si ré mi fa
Φ C P Π I Z E

‘Ως παρατηρεῖται ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ὑποθέσεσι δέον νὰ παραδεχθῶμεν τὴν μίξιν δύο γενῶν. ‘Ο ‘Αριστόζενος («Στεγεῖα Ἀρμενικῆς» σελ. 7, Meibom, ἀναφέρει τὴν μίξιν ταῦτην ὡς ζήτημα ἄξιον λόγου καὶ κατωτέρῳ (σελ. 44) τίθησι τοῦτο κατ’ ἀρχήν. (C. E. R.).

2) Ο κ. Gevaert (*Hist. de la mus.*, I, p. 300) συνδιάλων δύο χωρία της περί Μουσικής πραγματείας εἰς Πλουταρχού 7 καὶ 17 φρονεῖ ὅτι ἔχει διδύνεναν ἡ ἀπόδῳ τοῦ τὴν αὐλῶδὸν καὶ αὐλητὴν Πολύμνηστον (Vlieg αἰώνα π. X.) τὴν διάτερεν τοῦ ἴμιτόνου εἰς δύο ἐναρμονίους διέσεις 7, πέταρτα τοῦ τόνου. (C. E. R.).

